

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Lichovníka, soudce zpravodaje Davida Uhlíře a soudce Jana Svatoně o ústavní stížnosti stěžovatelů **M. Š. a P. Š.**, právně zastoupených JUDr. Pavlem Sedláčkem, advokátem se sídlem Dlouhá 16, 110 00 Praha 1, **proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. ledna 2022, č. j. 18 Co 274/2021-1148, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 17. června 2021, č. j. 0 P 219/2017-1046, 51 P a Nc 216/2017**, za účasti **Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6** jako účastníků řízení a **1) nezletilého M. L.**, právně zastoupeného opatrovníci Mgr. K. R., advokátkou se sídlem Praha, **2) M. L.** a **3) J. L.**, obou právně zastoupených JUDr. Hanou Rosenovou, advokátkou se sídlem Mařatkova 918, 142 00 Praha 4, **4) M. V.** a **5) M. L.**, obou právně zastoupených JUDr. Jiřím Konečným, advokátem se sídlem Jugoslávská 12, 120 00 Praha 2, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

- I. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 17. 6. 2021, č. j. 0 P 219/2017- 1046, 51 P a Nc 216/2017, byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelů na spravedlivý proces a na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 36 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a ústavně zaručená práva nezletilého vedlejšího účastníka 1) participovat na řízení, které se ho dotýká, podle čl. 9 odst. 2 a čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte.**
- II. Návrh na zrušení rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 26. ledna 2022, č. j. 18 Co 274/2021-1148, a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 17. 6. 2021, č. j. 0 P 219/2017-1046, 51 P a Nc 216/2017, se zamítá.**

III. Opatrovníci nezletilého vedlejšího účastníka 1) Mgr. K. R., advokátce se sídlem Praha, ustanovené usnesením Ústavního soudu ze dne 19. července 2022, sp. zn. II. ÚS 1192/22, se přiznává odměna ve výši 4 600 Kč.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Napadená rozhodnutí obecných soudů byla vydána v opatrovnickém řízení, ve kterém soudy rozhodovaly o péči o nezletilého vedlejšího účastníka 1). Z obsahu opatrovnického spisu, jakož i z vyjádření všech účastníků zjistil Ústavní soud následující relevantní skutečnosti. Ústavní soud považuje za významné popsat průběh řízení o péči nezletilého podrobněji, než je pro řízení před Ústavním soudem typické, neboť právě specifické (zejména procesní) aspekty tohoto řízení jsou zásadní pro nyníjší rozhodnutí Ústavního soudu.

Průběh řízení před vydáním napadených rozhodnutí

2. Nezletilý vedlejší účastník se narodil dne X. X. 2014 vedlejší účastnici 4) (dále také „matka nezletilého“). Jelikož lékaři po jeho narození zjistili přítomnost amfetaminu v moči, nařídil na návrh Městské části Praha 6 (orgánu sociálně právní ochrany dětí) Obvodní soud pro Prahu 6 usnesením ze dne 24. 9. 2014, č.j. 59 Nc 1085/2014-5, předběžné opatření podle § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, dle něhož byl nezletilý odevzdán do péče Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc Dětského centra s komplexní péčí a podpůrnou terapií. Usnesením ze dne 7. 10. 2014, č. j. 15 Nc 2530/2014-8, zahájil Obvodní soud pro Prahu 6 řízení z úřední povinnosti o nařízení ústavní výchovy. Rozsudkem ze dne 6. 11. 2014, č. j. 15 Nc 2530/2014-23, nařídil Obvodní soud pro Prahu 6 u nezletilého ústavní výchovu a umístil jej do zařízení vyžadující okamžitou pomoc Dětského centra s komplexní péčí a podpůrnou terapií. Stěžovatelé podali dne 9. 12. 2014 návrh na vydání předběžného opatření, kterým by byl nezletilý vedlejší účastník svěřen do jejich péče, a zároveň podali návrh na zahájení řízení o osvojení nezletilého. Matka nezletilého udělila souhlas s osvojením. Usnesením ze dne 15. 12. 2014, č. j. 15 Nc 2530/2014-40, nařídil Obvodní soud pro Prahu 6 předběžné opatření, dle něhož byl nezletilý předán do péče stěžovatelů. Dne 27. 4. 2015 došlo k souhlasnému prohlášení rodičů o uznání otcovství vedlejším účastníkem 5) (dále také „otec nezletilého“) před matričním úřadem v Praze 5. Otec nezletilého souhlas s osvojením nedal a dne 11. 5. 2015 odvolala souhlas s osvojením matka nezletilého. Matka a otec nezletilého podali návrh na svěření nezletilého do své péče. Současně podali návrh na svěření nezletilého do péče také vedlejší účastníci 2) a 3) (dále také „prarodiče nezletilého“).

3. Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl rozsudkem ze dne 6. 2. 2017, č. j. 15 Nc 2530/2014-263, tak, že se nezletilý svěřuje do pěstounské péče stěžovatelů (výrok I.), upravil styk nezletilého s jeho rodiči (výrok II.), zamítl návrhy rodičů nezletilého a prarodičů nezletilého na svěření nezletilého do jejich péče (výroky III. a IV.) a rozhodl o nákladech řízení (výroky V. a VI). Obvodní soud své rozhodnutí zdůvodnil (a opřel o závěry znaleckého posudku) tím, že nezletilý byl a je v péči stěžovatelů, v níž dobře prospívá, s oběma navázal přirozený a hluboký vztah. Rodiče mají buď průměrné, nebo snížené výchovné možnosti, a to

s ohledem na jejich osobní charakteristiky a drogovou minulost, přičemž jejich drogová závislost by mohla být zvládnuta v řádu čtyř až pěti let. Stěžovatelé na druhou stranu pro nezletilého představují bezpečí a jistotu. Prarodiče nezačali usilovat o svěřeni nezletilého do své péče hned poté, co zjistili, že je nezletilý jejich vnuk. O to začali usilovat, až když bylo nezletilému 8 měsíců a ke stěžovatelům si vytvořil citové pouto (tzv. attachment). Pokud jde o výchovné schopnosti prarodičů, soud vyhodnotil, že s ohledem na jejich věk jsou jejich výchovné možnosti a schopnosti snižené.

4. Na základě tohoto rozhodnutí obvodního soudu probíhal styk nezletilého s rodiči i prarodiči, a to jak asistovaně, tak samostatně, přičemž styk s prarodiči byl postupně rozšiřován a nezletilý začal u prarodičů také přespávat. Dne 27. 7. 2017 podali prarodiče nezletilého návrh na svěřeni nezletilého do pěstounské péče s odůvodněním, že předchozí rozhodnutí o pěstounské péči stěžovatelů je nepochopitelné a právně nezdůvodnitelné. Dne 28. 9. 2017 rodiče nezletilého navrhli svěřeni nezletilého do své péče. Později (nejprve otec, poté i matka) vzali svůj návrh zpět, Obvodní soud pro Prahu 6 proto usnesením ze dne 27. 5. 2019, č. j. 0 P 219/2017-498, řízení o svěřeni nezletilého do péče rodičů zastavil.

Ústavní stížností napadená rozhodnutí

5. Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl stížností napadeným rozsudkem ze dne 17. 6. 2021, č. j. 0 P 219/2017-1046, 51 P a Nc 216/2017, tak, že se nezletilý svěřuje do pěstounské péče prarodičů, stanovuje se předběžná vykonatelnost tohoto výroku a současně se mění výrok I. rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 6. 2. 2017, č. j. 15 Nc 2530/2014-263 (výrok I.), pěstouni jsou povinni podávat soudu zprávu o výkonu pěstounské péče (výrok II.), a dále rozhodl o nákladech řízení (výroky III. a IV.). V odůvodnění svého rozhodnutí obvodní soud nejprve podrobně shrnul dosavadní průběh řízení, jakož i průběh rozšiřování styku nezletilého s prarodiči. Obvodní soud se dále vyjádřil k osobám stěžovatelů i prarodičů nezletilého, přičemž z provedeného dokazování dospěl k závěru, že všichni jsou zjednodušeně řečeno způsobilí o nezletilého pečovat. Ve vztahu ke stěžovatelům obvodní soud konstatoval, že porušili povinnosti pěstounů se vzdělávat u doprovázející organizace. Obvodní soud dále shrnul závěry znaleckého posudku PhDr. Lucie Skalíkové. Ze znaleckého posudku zejména vyplynulo, že nezletilý považuje za svou rodinu stěžovatele, především stěžovatelku vnímá jako nejbližší bezpečnou vztahovou osobu, je k ní citově připoután. Ví, že stěžovatelka je „náhradní matka“, nicméně jí považuje za svou matku a rád by zůstal v její péči. Stěžovatelka nezletilému poskytuje prostředí a zázemí pro uspokojování citových, vývojových, sociálních a vzdělávacích potřeb. Znalkyně se vyjádřila také k možnosti svěřeni nezletilého do péče prarodičů. K tomu uvedla, že změna výchovného prostředí by měla na nezletilého výrazný vliv, byl by zasažen jeho pocit bezpečí a jistoty, ztratil by ze své blízkosti nejbližší vztahovou osobu. Pokud by soud rozhodl o svěřeni nezletilého do péče prarodičů a v pěstounské péči byl jen na dobu přechodnou, znalkyně se domnívá, že vzhledem k stále ještě nízkému věku a osobnosti nezletilého existují možnosti, jak minimalizovat psychickou zátěž a nezletilého navrátit do biologické rodiny. V takovém případě by bylo nutné zajistit prarodičům podporu doprovázejících organizací stejně jako je poskytována jiným pěstounům. Obvodní soud při posuzování věci vyšel z toho, že nezletilý má nezadatelné právo být vychováván širší rodinou, čímž je dán legitimní důvod pro jeho navrácení do péče jeho širší rodiny formou pěstounské péče, která slouží jako dočasná náhradní rodinná péče o nezletilé dítě v případě, že o něj nemůže pečovat žádný z rodičů ani poručník. Zhodnotil průběh a výsledek předchozího řízení, ve kterém byl nezletilý předán do pěstounské péče stěžovatelům s tím, že v předchozím postupu opatrovníka i Obvodního soudu pro Prahu 6 shledal četné chyby. Proto odmítl rezignovat na stav kumulujících se pochybení a v zájmu nezletilého se pokusil obnovit kontakt

mezi nezletilým a jeho širší biologickou rodinou – prarodiči. K tomuto výsledku se snažil dospět postupným navýkacím režimem formou pozvolného rozšiřování styku s prarodiči. V důsledku tohoto postupu byla již cca rok praktikována střídavá péče prarodičů a pěstounů v týdenním intervalu, kterou nezletilý bez problémů zvládl. Ponechat nezletilého v péči současných pěstounů by podle názoru obvodního soudu znamenalo rezignovat na vzniklá pochybení a se zvyšujícím věkem nezletilého by byly jeho šance na návrat do biologické rodiny nižší. K rizikům souvisejícím se svěřením nezletilého do pěstounské péče prarodičů uvedeným ve znaleckém posudku (tlak vyvíjený babičkou na nezletilého a návrat otce z vězení) obvodní soud uvedl, že ta jsou eliminována spoluprací prarodičů s organizací Cestou necestou. Aktivní legitimaci prarodičů k návrhu dovedl obvodní soud s odkazem na § 962 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Protože v řízení bylo prokázáno splnění podmínek pro návrat nezletilého do jeho širší biologické rodiny formou změny v osobách pěstounů, oba rodiče nezletilého se změnou souhlasili, obvodní soud (veden zájmem nezletilého) změnil předchozí rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 6 a rozhodl o pěstounské péči prarodičů. Zároveň s odkazem na § 27a z. ř. s. rozhodl o předběžné vykonatelnosti tohoto výroku tak, aby byla nastolena jistota v další péči o nezletilého do doby právní moci rozsudku, neboť v září 2021 zahájí nezletilý povinnou školní docházku. Proti rozhodnutí obvodního soudu podali stěžovatelé odvolání.

6. Městský soud v Praze napadeným rozsudkem ze dne 26. 1. 2022, č. j. 18 Co 274/2021-1148, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.). Městský soud shledal v napadeném rozsudku obvodního soudu řadu procesních i hmotněprávních pochybení. Podle právního názoru městského soudu nebyli prarodiče nezletilého aktivně legitimováni k podání návrhu na změnu pěstounské péče a obvodní soud nemohl toto řízení zahájit bez návrhu. Městský soud tak shledal, že obvodní soud vedl řízení a následně rozhodl v řízení o změně pěstounské péče ve smyslu § 969 občanského zákoníku, které však nemohl zahájit sám a nemohlo být ani zahájeno z podnětu prarodičů nezletilého podáním ze dne 27. 7. 2017. Dále městský soud shledal, že nebyly splněny zákonné podmínky pro vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku. Městský soud také vytkl obvodnímu soudu postup, při kterém instruoval stěžovatele, aby prodlžovali a rozšiřovali styk nezletilého s prarodiči tak, aby fakticky došlo ke „střídavé péči“. Obvodní soud úmyslně vedl řízení po tak dlouhou dobu, aby si nezletilý zvykl na prostředí u prarodičů. Takový postup obvodního soudu je však v rozporu s § 471 odst. 2 z. ř. s., neboť své rozhodnutí soud nemůže odůvodňovat tím, že v důsledku jeho předchozího postupu v řízení v podstatě nešlo rozhodnout jinak. Městský soud přes všechna uvedená pochybení v řízení před obvodním soudem, jakož i v rozsudku obvodního soudu, dospěl k závěru, že je v zájmu nezletilého napadený rozsudek obvodního soudu nerušit. Uvedl, že nezletilý nemá být předmětem soudního pin-pongu.

II. Argumentace účastníků

7. Stěžovatelé mají za to, že byla napadenými rozhodnutími obecných soudů porušena jejich ústavně zaručená práva, a to právo na spravedlivý proces a soudní ochranu podle čl. 36 a čl. 38 Listiny základních práv a svobod a podle čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, právo na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny, jakož i práva a principy obsažené v čl. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 4 odst. 3 a čl. 37 odst. 3 Listiny a práva a principy obsažené v čl. 2 odst. 3, čl. 90 a čl. 96 Ústavy České republiky.

Argumentace stěžovatelů

8. Stěžovatelé ve svém návrhu nejprve podrobně zrekapitulovali dosavadní průběh řízení tak, jak je popsán výše. Uvedli, že nezletilý byl fakticky od doby krátce po svém narození v jejich kontinuální péči. Stěžovatelé zdůraznili důvody, pro které byl nezletilý rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 6 ze dne 6. 2. 2017, č. j. 15 Nc 2530/2014-263, svěřen do péče stěžovatelů. Podle jejich názoru obvodní soud vzal v potaz zejména skutečnost, že nezletilý jako hlavní mateřskou osobu vnímá stěžovatelku. Rovněž stěžovatelé uvedli, že prarodiče nezletilého věděli o tom, že je jejich syn otcem nezletilého na základě testů DNA krátce po narození nezletilého. Přesto se však nesnažili získat nezletilého do své péče, o to začali usilovat až v době, kdy bylo nezletilému osm měsíců a došlo u něj k tzv. attachmentu ke stěžovatelům. Proti tomuto rozhodnutí nepodal žádný z účastníků odvolání, rozhodnutí tak nabylo právní moci dne 2. 6. 2017. Dne 27. 7. 2017 podali prarodiče nezletilého návrh na svěřeni nezletilého do jejich společné pěstounské péče, ve kterém namítali vady předchozího řízení i rozsudku. Toto podání považují stěžovatelé za opožděně podané odvolání, nikoliv nový návrh na zahájení řízení. Řízení o tomto návrhu trvalo necelé čtyři roky a vzešlo z něj ústavní stížností napadené rozhodnutí.

9. Stěžovatelé v první řadě namítají, že z postupu obvodního soudu je od počátku zřejmá snaha vyhovět prarodičům nezletilého, respektive navrátit nezletilého do jeho biologické rodiny, i když je to podle stěžovatelů v rozporu s jeho nejlepším zájmem. Podle názoru stěžovatelů obvodní soud nevyslyšel jejich argumenty, ani argumenty opatrovníka a znalkyně. Stěžovatelé také namítají, že obvodní soud dostatečně nerespektoval nejlepší zájem nezletilého. Nezletilý přitom v rámci znaleckého zkoumání vyjádřil zájem zůstat v péči stěžovatelů, v jejichž péči byl od zhruba tří měsíců věku až do právní moci napadeného rozsudku obvodního soudu, tj. téměř šest a půl roku (v podstatě celý svůj dosavadní život). Nezletilý dále uvedl, že stěžovatele vnímá jako své rodiče a u nich má svůj domov. Prarodiče vnímá pouze jako prarodiče. Obvodní soud podle názoru stěžovatelů také dostatečně nereflektoval závěry znaleckého posudku PhDr. Skalíkové, která doporučila, aby nezletilý setrval v péči stěžovatelů a s prarodiči se vídal tak, jak je to u prarodičů běžné.

10. Většina dalších námitek se týká přesvědčení stěžovatelů, že obecné soudy, zejména obvodní soud, v průběhu řízení svévolně porušovaly hmotněprávní i procesněprávní předpisy. Podle názoru stěžovatelů obvodní soud nerespektoval právní úpravu pěstounství v občanském zákoníku. Stěžovatelé uvádějí, že podle platné právní úpravy je nejprve třeba zrušit stávající pěstounství (v tomto případě stěžovatelů), aby mohlo být rozhodnuto o pěstounství jiné osoby. Změnu v osobě pěstounů, jak o ní rozhodl obvodní soud, zákon nezná a nemožňuje. Fakticky tak obvodní soud zrušil pěstounství stěžovatelů, aniž by pro to byly splněny zákonné předpoklady a současně rozhodl o pěstounství prarodičů nezletilého na jejich návrh, aniž by k takovému návrhu byli aktivně legitimováni (viz níže).

11. První procesní námitkou stěžovatelů je tvrzení, že prarodiče nezletilého nebyli aktivně legitimováni k podání návrhu na zahájení řízení o změně osob pěstounů. Stěžovatelé tvrdí, že aktivně legitimováni k podání návrhu na zrušení pěstounské péče jsou pouze rodiče, dítě zastoupené kolizním opatrovníkem a pěstouni. Postup obvodního soudu, který dovedl aktivní legitimaci prarodičů nezletilého z ustanovení § 962 občanského zákoníku, považují stěžovatelé za nezákonný. Druhá procesní námitka směřuje proti předběžné vykonatelnosti rozsudku obvodního soudu. Stěžovatelé i zde namítají, že pro postup obvodního soudu nebyly splněny zákonné podmínky. Konečně stěžovatelé obvodnímu soudu vytýkají, že „uměle“ prodlužoval řízení, čímž porušil jejich právo na projednání věci bez zbytečných průtahů, v důsledku čehož porušil i jejich ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. Stěžovatelé tvrdí, že obvodní soud cíleně postupoval tak, aby mohl později rozhodnout předem zamýšleným způsobem, tj. „vrátit“ nezletilého do péče jeho prarodičů.

12. Zásadní pochybení spatřují stěžovatelé i v rozhodnutí městského soudu. Přestože městský soud potvrdil existenci vad, které obvodnímu soudu vytýkali stěžovatelé, jeho rozhodnutí potvrdil, a to s odvoláním na nejlepší zájem dítěte. Stěžovatelé však mají za to, že městský soud ve skutečnosti nevzal v potaz nejlepší zájem nezletilého, jelikož ignoroval jím vyslovené přání zůstat v péči stěžovatelů. Toto přání přitom nezletilý vyslovil při znaleckém zkoumání. Městský soud se dále nejlepším zájmem nezletilého nezabýval, respektive se ho nepokusil blíže zjistit.

13. Na základě všech uvedených námitek mají stěžovatelé za to, že obecné soudy porušily jejich ústavně zaručená práva, jakož i ústavně zaručená práva nezletilého vedlejšího účastníka.

Vyjádření účastníků řízení

14. Obvodní soud pro Prahu 6 se v rámci svého vyjádření ze dne 16. 6. 2022 odvolal na obsah napadeného rozhodnutí. Uvedl, že při rozhodování dbal v souladu s právními předpisy a ustálenou judikaturou nejlepšího zájmu nezletilého. Zdůraznil, že nezletilý má podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva právo na navrácení do biologické rodiny. Dále obvodní soud uvedl, že z žádného zákonného ustanovení nevyplývá povinnost zjišťovat názor dítěte takto nízkého věku.

15. Městský soud v Praze ve svém vyjádření k ústavní stížnosti ze dne 15. 6. 2022 uvedl, že se nedomnívá, že došlo k porušení ústavních práv stěžovatelů. Uvedl, že se zájmem nezletilého podrobně zabýval a provedl potřebné dokazování. K námitce stěžovatelů, že aproboval nezákonné rozhodnutí obvodního soudu, městský soud odkázal na právní úpravu zakotvenou v mezinárodní smlouvě o únosech dětí. Tato smlouva upravuje obdobné výjimečné situace, kdy *zájem dítěte na zachování stabilního výchovného prostředí převažuje nad zájmem na dodržování procesních pravidel, která by jinak musela být zachována*. Městský soud rovněž zdůraznil pasivitu stěžovatelů před obvodním soudem, ze které dovozuje určité „smíření“ se se situací. Městský soud s ohledem na výše uvedené navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, případně zamítl.

Vyjádření vedlejších účastníků řízení

16. Ústavní soud usnesením ze dne 19. 7. 2022, sp. zn. II. ÚS 1192/22 ustanovil nezletilému vedlejšímu účastníkovi opatrovnici Mgr. K.R. Ústavní soud se rozhodl neustanovit opatrovníkem Městskou část Praha 6, která byla kolizním opatrovníkem nezletilého v předchozím řízení, a to vzhledem k možnému, resp. tvrzenému pochybení opatrovníka a jeho aktivní roli v předchozím řízení. Mezi stěžovateli a vedlejšími účastníky je totiž sporné, zda opatrovník jednal vždy nestranně a v nejlepší zájmu nezletilého. S ohledem na výše popsané okolnosti případu tak Ústavní soud shledal v rozporu se zájmy nezletilého, aby orgán sociálně právní ochrany dětí vystupoval jako jeho opatrovník i v řízení o ústavní stížnosti.

17. Opatrovnice ve svém vyjádření doporučila, aby Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl. Podle jejího názoru se obvodní soud při rozhodování dopustil nepřipustné libovůle, a to z obdobných důvodů, jaké uvedli stěžovatelé ve svém návrhu. Odvolací soud se pak podle opatrovnice dopustil přílišného formalismu, pokud hodnotil zájmy nezletilého domněnkou, že by změna prostředí, na které si zvykl, nebyla v souladu se zájmy nezletilého, a to pro zmatek nezletilého a jeho nepochopení, kterou by měla vyvolat. Opatrovnice s odvoláním na provedený znalecký posudek zdůraznila, že nezletilý ztratil mateřskou osobu, na kterou byl fixován (stěžovatelku), přičemž nezletilý i přes napadená rozhodnutí neztratil se stěžovatelkou kontakt a má k ní tedy stále silný vztah. Závěrem opatrovnice připomněla, že pěstouni mají zákonnou povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s dalšími příbuznými (tj. i prarodiči). Nejlepším možným řešením situace nezletilého (nikoliv ideálním) je proto podle opatrovnice ponechání nezletilého v péči stěžovatelů za současného styku nezletilého s jeho prarodiči. S ohledem na vše uvedené a s ohledem na zásadu procesní ekonomie a potřeby rozhodnout v co nejkratší lhůtě opatrovnice navrhla, aby Ústavní soud zrušil pouze napadené rozhodnutí městského soudu.

18. Vedlejší účastníci 2) a 3) (prarodiče nezletilého) ve svém obsáhlém vyjádření ze dne 14. 6. 2022 rovněž zrekapitulovali dosavadní průběh řízení a připomněli řadu provedených důkazů. Jádrem vyjádření prarodičů nezletilého je tvrzení, že stěžovatelé od počátku zamýšleli nezletilého osvojit, nikoliv o něj pečovat jako pěstouni, tj. na přechodnou dobu. O osvojení nezletilého stěžovatelé usilovali i přes to, že věděli, že nezletilý má biologickou rodinu, která o něj chce a může pečovat. Současně prarodiče nezletilého namítají nerovný přístup ze strany orgánu sociálně právní ochrany dětí, který podle jejich názoru zjevně preferoval stěžovatele coby osoby pečující o nezletilého. Prarodiče nezletilého dále namítají, že stěžovatelé nedodržovali podmínky, respektive neplnili povinnosti kladené zákonem na pěstouny. Jinými slovy, prarodiče nezletilého shledávají nezákonnost již ve svěření nezletilého do pěstounské péče stěžovatelů. Stížností napadená rozhodnutí proto považují za nápravu tohoto nezákonného stavu. S ohledem na výše uvedené navrhli prarodiče nezletilého, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněný návrh.

19. Ke svému vyjádření přiložili prarodiče nezletilého vyjádření doprovázející organizace Cestou necestou, z. ú. Tato organizace spolupracuje s prarodiči nezletilého při výkonu pěstounské péče. Organizace ve svém vyjádření uvádí, že s ní prarodiče nezletilého navázali spolupráci z vlastní iniciativy s cílem rozvíjet své kompetence a vzdělávat se v oblasti péče o dítě v náhradní rodinné péči. Ve vyjádření je uvedeno, jakých vzdělávacích akcí a konzultací se prarodiče nezletilého zúčastnili. Vyjádření obsahuje rovněž hodnocení domácnosti prarodičů, toho, jak zde nezletilý vystupuje i popis dalších aktivit, které prarodiče pro nezletilého organizují. Organizace též hodnotí prarodiče nezletilého ve vztahu k plnění

jejich zákonných povinností jakožto pěstounů, přičemž uvádí, že péče prarodičů o nezletilého je řádná a v mnohých ohledech příkladná.

20. Dále přiložili prarodiče nezletilého zprávu ze Základní školy a mateřské školy S., kterou nezletilý nyní navštěvuje. Z té zprávy vyplývá, že je nezletilý dobře začleněn do kolektivu, kde se projevuje bezproblémově. Podle názoru třídní učitelky je nezletilý dobře začleněn i v domácnosti prarodičů.

21. Vedlejší účastníci 4) a 5) (rodiče nezletilého) ve svém vyjádření ze dne 8. 7. 2022 uvádí obdobné skutečnosti a argumentaci jako vedlejší účastníci 3) a 4), Ústavní soud proto nepovažuje za významné je opakovat. Nad rámec již zmíněného rodiče nezletilého uvádějí, že otec nezletilého podal již dne 9. 10. 2017 k soudu I. stupně návrh na změnu pěstounské péče. Tímto podáním navrhl pěstounskou péči prarodičů. Totéž v průběhu soudního řízení před soudem I. stupně učinila i matka nezletilého. Rodiče nezletilého, ačkoliv již netvoří pár, jsou ve shodě a oba si společně přejí, aby jejich syn byl vychováván v pěstounské péči svých biologických prarodičů. Dále rodiče nezletilého vyjmenovávají důvody, pro které podle jejich názoru, shodně jako názoru prarodičů nezletilého, byla již „původní“ pěstounská péče stěžovatelů nezákonná. Rodiče nezletilého dále shodně jako prarodiče nezletilého argumentují, že opatrovník nezletilého (OSPOD) nepřístupoval ke všem účastníkům řízení rovně a zjevně upřednostňoval zájmy stěžovatelů, a to i na úkor zájmu nezletilého. Shodně jako prarodiče nezletilého proto navrhují, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněný návrh.

Repliky

22. Ústavní soud zaslal všechna vyjádření účastníků řízení i vedlejších účastníků řízení k replice stěžovatelům, prarodičům nezletilého a rodičům nezletilého. Stěžovatelé v replice odkázali na obsah ústavní stížnosti a jejich vyjádření obsahuje převážně tvrzení a argumentaci, kterou již uvedli právě v ústavní stížnosti. K vyjádření obvodního soudu, že má dítě právo na navrácení do biologické rodiny, stěžovatelé uvedli, že vždy podporovali vztah nezletilého s jeho biologickou rodinou. Namítají, že obvodní soud posuzoval nejlepší zájem nezletilého pouze s ohledem na závěr, že „dítě patří do biologické rodiny“, přičemž závěry a doporučení znalkyně, jakož i právo účastníků na spravedlivý proces a ochranu soukromého a rodinného života, ignoroval. Stěžovatelé dále odmítají tvrzení městského soudu, že byli v průběhu řízení před obvodním soudem pasivní. Naopak tvrdí, že opakovaně upozorňovali obvodní soud na veškerá jeho pochybení (ústně na jednání i písemně). Stěžovatelé neměli podle svého názoru faktickou možnost odmítnout „střídavou péči“, kterou obvodní soud *de facto* nařídil, jelikož jim obvodní soud opakovaně zdůraznil, že nebudou-li tento požadavek soudu respektovat, nařídí soud režim „střídavé péče“ předběžným opatřením. K vyjádření základní školy stěžovatelé sdělili, že jsou připraveni vozit nezletilého do stejné školy, kterou navštěvuje teď. Stěžovatelé se dále vymezili proti vyjádření rodičů nezletilého, že jim nezáleží na nejlepším zájmu nezletilého. Uvedli, že nezletilý v důsledku napadených rozhodnutí ztratil jedinou osobu, kterou vnímal jako osobu mateřskou, tj. stěžovatelku. Stěžovatelé dále uvedli, že postup orgánu sociálně právní ochrany dětí po narození nezletilého považují za postup v zájmu nezletilého, jelikož nikdo z biologické rodiny o péči o nezletilého nestál. Odmítají, že by se ze strany orgánu sociálně právní ochrany dětí jednalo o „nezákonnou manipulaci s dítětem“, jak tvrdí prarodiče nezletilého. Ve vztahu k prarodiči předložené judikatuře pak stěžovatelé odkazují na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci K. a T. v. Finsko, č. 25702/94, § 168, 173, dle něž: *„Důvodem pro odebrání dítěte nemůže být jen možnost umístit dítě do prostředí vhodnějšího pro jeho výchovu. Pokud se ovšem dítě v náhradní péči*

nachází delší dobu, je při sjednocování se svou rodinou nutno vzít v potaz zájem dítěte na tom, aby se jeho faktická situace opět neměnila. Potřeba stability pro dítě může za daných okolností převážít nad zájmem sjednocení rodiny.“ Stěžovatelé se ztotožňují s vyjádřením opatrovnice nezletilého, přičemž opatrovnici považují za osobu objektivní, nestrannou a hájící zájmy nezletilého.

23. Podle názoru prarodičů nezletilého vyznívá vyjádření opatrovnice pouze ve prospěch stěžovatelů a nikoliv ve prospěch nezletilého. Mají za to, že vyjádření je v rozporu s provedenými důkazy a zjevně vzešlo z účelového hodnocení důkazů. Podle prarodičů nezletilého opatrovnice neobjektivně argumentuje nezákonným postupem obou soudů při svém rozhodování a ignoruje nezákonný postup, na základě kterého se stěžovatelé stali pěstouny nezletilého. Prarodiče rovněž spekulují o tom, zda opatrovnice není v příbuzenském vztahu se stěžovatelkou. K tomu Ústavní soud uvádí, že se jedná o shodu jmen a Ústavní soud nemá pochyb o nestrannosti ustanovené opatrovnice. Další tvrzení a argumentaci již prarodiče nezletilého uvedli ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, není proto třeba je opakovat.

24. Stejně tak rodiče nezletilého namítli možnou existenci příbuzenského vztahu mezi ustanovenou opatrovnici a stěžovatelkou. Vedle toho rodiče nezletilého namítají, že opatrovnice ve svém vyjádření opomíjí příčinu celé „kauzy“, a to prvotní pochybení orgánu sociálně právní ochrany dětí. Mají za to, že stěžovatelé se dovolávají formálních právních principů v situaci, kde sami jejich porušení využili a jen díky porušení právních předpisů se dostali do pozice, ze které nyní vystupují. Rodiče nezletilého proto zdůrazňují, že k zásadním chybám v případě nezletilého došlo již na samém počátku. Ve zbývajících částech repliky rodiče nezletilého netvrdili nové skutečnosti či argumentaci, kterou by neuvedli již ve svém vyjádření k ústavní stížnosti.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

25. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s požadavky zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu a contrario).

26. Ústavní soud dále přezkoumal napadené rozsudky Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 6 a dospěl k závěru, že byť byla v řízení před obvodním soudem porušena ústavně zaručená práva stěžovatelů, i participační práva nezletilého vedlejšího účastníka, je třeba ústavní stížnost zamítnout.

IV. Vlastní posouzení

Právní východiska

27. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti opakovaně uvedl, že ve vztahu k soudním rozhodnutím v rodinných věcech přistupuje velmi rezervovaně. Tato zdrženlivost plyne i z toho, že ve věcech upravených v druhé části občanského zákoníku není proti rozhodnutí odvolacího soudu přípustné dovolání jako mimořádný opravný prostředek (s výjimkou manželského majetkového práva). Celkový prostor pro kasační zásah Ústavního soudu je tak

velmi zúžen, v důsledku čehož se jeho přezkumná pravomoc koncentruje pouze na posouzení toho, zda v případě napadeného rozhodnutí nejde o extrémní rozhodnutí, které by bylo založeno na libovůli, respektive které by jinak negovalo právo účastníka řízení na spravedlivý proces. V nyní posuzovaném řízení se tak přezkum Ústavního soudu soustředí zejména na posouzení, zda byly za účelem zjištění potřebných kritérií, jak budou dále vyložena, včetně nejlepšího zájmu dítěte, shromážděny veškeré potřebné důkazy s tím, že důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, nýbrž na soud, zda hodnocení důkazů odpovídalo principům zakotveným v hlavě páté Listiny a ustanovením občanského soudního řádu, a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení řádně a dostatečně odůvodněna (srov. usnesení ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. IV. ÚS 2468/14, náleze ze dne 14. 1. 2020, sp. zn. I. ÚS 3241/19 či náleze ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. III. ÚS 3001/20; všechna rozhodnutí Ústavního soudu citovaná v tomto nálezu jsou dostupná také z <http://nalus.usoud.cz>). Vykazují-li rozhodnutí obecných soudů uvedené nedostatky, budou zpravidla představovat nepřipustný zásah do práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a ve spojení s tím do práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny (srov. náleze sp. zn. III. ÚS 149/20 ze dne 31. 3. 2020).

28. Dříve než Ústavní soud přistoupí k posouzení napadených rozhodnutí, je nutné vymezit, v jakém rozsahu a z jakých důvodů může napadená rozhodnutí přezkoumávat. Ústavní soud ve své rozhodovací činnosti setrvale vychází z právního názoru, že je vázán toliko petitum, nikoliv však odůvodněním ústavní stížnosti. Může proto napadená rozhodnutí přezkoumat i z hlediska dodržení jiných základních práv a svobod než těch, kterých se stěžovatel v ústavní stížnosti výslovně dovolává [srov. např. náleze sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10. 4. 2018 (N 73/89 SbNU 121), bod 14; náleze sp. zn. II. ÚS 1931/17 ze dne 19. 12. 2017 (N 235/87 SbNU 811), bod 30; náleze sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 (N 124/86 SbNU 109), bod 40; náleze sp. zn. I. ÚS 2315/15 ze dne 12. 4. 2016 (N 64/81 SbNU 99), bod 31; náleze sp. zn. IV. ÚS 799/15 ze dne 9. 7. 2015 (N 128/78 SbNU 37), bod 25; a náleze sp. zn. I. ÚS 290/05 ze dne 23. 2. 2006 (N 44/40 SbNU 363)].

29. Ústavní soud tak napadený průběh a výsledek řízení přezkoumal i z hlediska jiných než stěžovateli dovolávaných ústavně zaručených práv [srov. náleze sp. zn. III. ÚS 2396/13 ze dne 3. 4. 2014 (N 53/73 SbNU 69), bod 13] a zjistil, že v řízení v dané věci byla porušena ústavně zaručená práva nikoliv pouze stěžovatelů, ale také nezletilého vedlejšího účastníka, o jehož péči soudy v řízení rozhodovaly. Ústavní soud byl veden závazkem plynoucím z čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb., vyžadujícím, aby zájem dítěte (v anglickém originálním znění "the best interest of the child") byl předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, včetně činnosti soudů. Toto ustanovení, které má i procesní aspekt [viz obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 k právu dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem (čl. 3 odst. 1), ze dne 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, body 6 (c) a 85], dopadá samozřejmě i na řízení před Ústavním soudem a jeho činnost, stejně jako na činnost všech ostatních orgánů veřejné moci České republiky.

K porušení ústavně zaručených práv nezletilého vedlejšího účastníka

a) Primární východisko – nejlepší zájem dítěte

30. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými, nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány. Také v judikatuře Ústavního soudu je soustavně vyžadováno, aby při jakémkoli soudním

rozhodování týkajícím se dětí byl nejlepší zájem zkoumán a posuzován jako určující kritérium pro konečné rozhodnutí - ať se jedná o rozhodování o péči o dítě, o styku dítěte s rodiči, o uznání cizího rozhodnutí o určení rodičovství k nim, o náhradě újmy způsobené dítěti veřejnou mocí, či i o rozhodování o trestu pro rodiče dítěte [srov. nález sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. 6. 2016 (N 120/81 SbNU 873), nález sp. zn. I. ÚS 3296/17 ze dne 20. 12. 2017 (N 238/87 SbNU 853), nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017 (N 116/85 SbNU 879), nález sp. zn. I. ÚS 1737/16 ze dne 12. 7. 2017 (N 124/86 SbNU 109) a nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017 (N 137/86 SbNU 315)].

31. V nálezu ze dne 12. 7. 2017, sp. zn. I. ÚS 1737/16 se Ústavní soud podrobně věnoval konceptu nejlepšího zájmu dítěte a zdůraznil trojí význam ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, jak jej připomíná Výbor pro práva dítěte [viz obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 14 k právu dítěte, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem (čl. 3 odst. 1), ze dne 29. 5. 2013, CRC/C/GC/14, bod 6)] a používá i Ústavní soud ve své rozhodovací praxi (nález sp. zn. I. ÚS 1737/16, body 52-55, včetně odkazů na další rozhodnutí). Ustanovení čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte zaprvé zakotvuje (hmotné) právo dítěte na to, aby jeho nejlepší zájem byl předním hlediskem při jakékoliv činnosti, která se ho dotýká. Zadruhé z něj vyplývá základní interpretační princip pro všechny orgány veřejné moci v případech, kdy se jejich činnost dotýká dětí: je-li možné interpretovat právní předpis vícero způsoby, je třeba zvolit ten, který nejefektivněji naplňuje a podporuje nejlepší zájem dítěte. Zatřetí pak uvedené ustanovení zakládá i procesní požadavky. Při jakémkoli rozhodování dotýkajícím se dítěte je třeba posuzovat a určit jeho nejlepší zájem a hodnotit možný dopad rozhodnutí na dané dítě. Tyto úvahy se musí promítnout i do odůvodnění přijatého rozhodnutí, z něhož musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl skutečně předním hlediskem při rozhodování; musí v něm být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a případně jak byl nejlepší zájem dítěte poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy (obdobně viz i nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 29; a nález sp. zn. II. ÚS 2027/17 ze dne 7. 8. 2017, bod 20).

32. Nejlepší zájem dítěte je jako koncept flexibilní a vždy by měl být posuzován a definován individuálně s ohledem na konkrétní situaci, v níž se dotčené dítě nachází, přičemž pozornost je třeba věnovat jeho osobním poměrům, situaci a potřebám (srov. nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 30).

33. Obdobně i judikatura Evropského soudu pro lidská práva zdůrazňuje, že pokud soudy rozhodují ve věcech dotýkajících se dětí, musí se zabývat nejlepším zájmem dítěte, který má při jejich rozhodování prvořadý význam (např. rozsudek ve věci Strand Lobben a další proti Norsku ze dne 30. 11. 2017, č. 37283/13, § 108). Z rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva navíc vyplývá, že v případě soudního rozhodování o dětech rovněž nelze upřednostňovat abstraktní principy před nejlepším zájmem dítěte v konkrétním případě (srov. též nález sp. zn. I. ÚS 3226/16 ze dne 29. 6. 2017, bod 27). Obecně pak nejlepší zájem dítěte vyžaduje jednak zajištění zdravého prostředí pro vývoj dítěte, jednak udržování a zachování vazeb dítěte s jeho rodinou, ledaže ta se ukáže jako zvláště nezpůsobilá, neboť narušení těchto vazeb znamená odříznutí dítěte od jeho kořenů. V souladu s nejlepším zájmem dítěte tak k přerušování rodinných vazeb mohou vést pouze zcela výjimečné okolnosti a vždy je třeba učinit vše pro zachování osobních vztahů a následně, až to bude možné, pro obnovu rodiny (rozsudek ve věci T. proti České republice, citovaný výše, § 112). Zároveň ESLP připomíná, že pokud náhradní péče o dítě trvá po značnou dobu, může být zájem dítěte dále neměnit svou faktickou rodinnou situaci silnější nežli zájem rodičů na opětovném sloučení rodiny (rozsudek ve věci

Strand Lobben a další proti Norsku, citovaný výše, § 109; či rozsudek K. A. proti Finsku ze dne 14. 1. 2003 č. 27751/95, § 138).

b) Právo dítěte být slyšeno

34. V nyní projednávané věci je jednou z klíčových otázek, zda obecné soudy dostatečným, tj. ústavně konformním způsobem zjistily názor nezletilého na to, v čí péči chce žít a zda (a jak) se chce stýkat s ostatními zainteresovanými osobami.

35. Problematikou participace nezletilých dětí v soudních řízeních, která se jich dotýkají, se Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 1265/16 ze dne 19. 6. 2018 (N 114/89 SbNU 723), body 34 a 41; nález sp. zn. IV. ÚS 827/18 ze dne 10. 4. 2018 (N 73/89 SbNU 121), body 16 a násl.; nález sp. zn. II. ÚS 2866/17 ze dne 28. 2. 2018 (N 39/88 SbNU 535), body 41 a násl.; nález sp. zn. II. ÚS 1931/17 ze dne 19. 12. 2017 (N 235/87 SbNU 811), body 32 a násl.; nález sp. zn. I. ÚS 3038/16 ze dne 5. 6. 2017 (N 94/85 SbNU 593), body 13 a násl.; nález sp. zn. I. ÚS 1041/14 ze dne 4. 12. 2014 (N 217/75 SbNU 431); nález sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217), body 30 a násl.; nález sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59); nález sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 (N 172/58 SbNU 503); či nález sp. zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009 (N 80/53 SbNU 11), body 15 a násl.]. V rámci své judikatury k této problematice se Ústavní soud dosud věnoval nejvíce potřebě zjišťovat názor dítěte, včetně způsobu zjišťování tohoto názoru či váhy, která mu má být přikládána v rámci hledání a posuzování nejlepšího zájmu dítěte. Ústavní soud přitom zdůrazňuje právo nezletilých dětí, které jsou účastníky řízení, být slyšeny a zapojeny do řízení nejen v kontextu řízení ve věci péče o nezletilé, ale i v kontextu sporných řízení nesouvisejících s péčí a výchovou nezletilých.

36. Participační práva dětí se na ústavní úrovni obecně opírají zejména o čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, který v odstavci 1 zakotvuje právo dítěte, které je schopno formulovat své vlastní názory, tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž jeho názorům musí být věnována odpovídající pozornost; v odstavci 2 konkretizuje právo dítěte být slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká. Vedle toho též Evropská úmluva o výkonu práv dětí, vyhlášená pod č. 54/2001 Sb. m. s., v čl. 3 upravuje právo dítěte na informace a na vyjádření názoru v řízení, které se jej týká, tedy právo dostávat příslušné informace, právo být konzultováno a moci vyjádřit svůj názor a právo být informováno o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a o možných důsledcích jakéhokoliv rozhodnutí. Na vnitrostátní úrovni je pak i pro nezletilé účastníky řízení relevantní právo každého, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, zaručené čl. 38 odst. 2 Listiny. Právo dítěte vyjádřit vlastní názor v řízení, které se jej dotýká, je na zákonné úrovni upraveno v ustanovení § 867 odst. 1 občanského zákoníku.

37. Ústavní soud konstantně připomíná, že v řízení, jež se bezprostředně dotýká nezletilého dítěte, nelze na toto dítě nahlížet jako na pouhý objekt, o němž rozhodují jiní, či ho stavět jen do role pasivního pozorovatele událostí, ale je třeba je vnímat jako důležitý subjekt práva a účastníka řízení a takto k němu přistupovat (srov. nález sp. zn. II. ÚS 1945/08, citovaný výše, bod 17; či nález sp. zn. II. ÚS 2866/17, citovaný výše, bod 44). Ústavní soud tak chápe i právo dítěte na slyšení šířeji než jako pouhou možnost vyjádření svého názoru na projednávanou problematiku; toto právo je nutno vykládat též v kontextu obecnějšího práva být přítomen projednávání své věci a pojmát je jako důležitou záruku, že o právech dětí není rozhodováno

bez jejich účasti. Dětem je třeba umožnit účast na řízení, které se jich týká, v závislosti na jejich věku a rozumové a citové vyspělosti (nález sp. zn. I. ÚS 3038/16, citovaný výše, bod 13; nález sp. zn. I. ÚS 3304/13, citovaný výše, bod 38). Možnost realizace práva být přítomen projednání své věci pak mimo jiné předpokládá, že účastník musí být vůbec zpraven o vedení řízení ve své věci.

38. V kontextu projednávaného případu Ústavní soud akcentuje, že účast dítěte v řízení a jeho právo být slyšeno nemůže spočívat v pouhém pohovoru soudce s dítětem, respektive zjištění názoru dítěte prostřednictvím jiných osob (jak tomu bylo právě v případě nezletilého vedlejšího účastníka). Podle Výboru pro práva dítěte zahrnuje účinné naplnění čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, tedy práva dítěte být slyšeno, pět základních kroků: přípravu, samotné slyšení, posouzení schopnosti dítěte, informování dítěte o pozornosti věnované jeho názoru (o váze jeho názoru), opravné prostředky/možnosti nápravy (viz obecný komentář Výboru pro práva dítěte č. 12 k právu dítěte být slyšeno, ze dne 20. 7. 2009, CRC/C/GC/12, body 40-47). V rámci přípravy na slyšení přítom dítě musí být především vůbec informováno o svém právu vyjádřit názor a také o tom, jaký vliv bude mít jeho názor na výsledek řízení. Podobně i později, po provedení slyšení dítěte, je třeba dítě informovat o výsledku řízení a vysvětlit mu, jak byl jeho názor zohledněn. Na základě této informace se pak dítě může mimo jiné rozhodnout podat stížnost či odvolání. Dítě musí mít přístup k opravným prostředkům proti porušení svého práva být slyšeno v rámci soudního či správního řízení.

39. Další komunikaci s dítětem, nad rámec provedení vlastního výslechu či slyšení dítěte, a nutnost poskytnout mu všechny relevantní informace akcentuje také Evropská úmluva o výkonu práv dětí, která v tomto ohledu ukládá určité povinnosti jak soudnímu orgánu, tak zástupci dítěte [čl. 6 písm. b) a čl. 10 písm. a) a b) této úmluvy].

40. Práva dítěte napříč soudním řízením jsou dále rozpracována v Pokynech Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem, ze dne 17. 11. 2010 (Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice). Pokyny nejprve zdůrazňují pětici základních principů. Mezi nimi je na prvním místě uveden princip účasti dítěte, v jehož rámci je mimo jiné apelováno, aby děti byly považovány za řádné nositele práv a mohly všechna svá práva vykonávat způsobem, který přihlíží k jejich schopnosti formulovat své vlastní názory i k okolnostem případu. V rámci podrobnějších doporučení pak Výbor ministrů připomíná, že soudní rozhodnutí, která se dotýkají dětí, by dětem měla být rádně a srozumitelně odůvodněna a vysvětlena, a to zejména v případě, že názorům dítěte nebylo vyhověno. V tomto ohledu by měl být činný i zástupce dítěte v řízení (či zákonný zástupce), který by dítěti dále měl vysvětlit také možnosti využití nápravných mechanismů. Výbor ministrů přitom obecně apeluje, aby děti v řízení, kde by mohl být střet zájmů mezi stranami, měly právo na své vlastní zastoupení, svým vlastním jménem (část IV, body 49, 75 a 37 citovaných Pokynů).

41. Ústavní a mezinárodněprávní principy vztahující se k zapojení dětí do soudních řízení či jiných procesů rozhodování o jejich záležitostech a k efektivní účasti dětí v takových procesech reflektuje také zákonná úroveň právní úpravy. Právo dítěte vyjádřit se k záležitosti, která se jej týká, je upraveno v § 867 (vůči soudu) a § 875 (vůči rodičům) občanského zákoníku, v § 100 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů a v § 8 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. V § 867 odst. 1 a § 875 odst. 2 občanského zákoníku - ve shodě se širším chápáním práva dítěte být slyšeno - je přitom zahrnuta také nutnost poskytnout dítěti před zjištěním jeho názoru potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a pak jej sdělit. Informování

dítěte o souvislostech soudního řízení je pak stanoveno v § 20 odst. 4 zákona o zvláštních řízeních soudních, podle něhož v řízení, jehož účastníkem je nezletilý, který je schopen pochopit situaci, soud postupuje tak, aby nezletilý dostal potřebné informace o soudním řízení a byl informován o možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích soudního rozhodnutí; obdobnou povinnost vůči nezletilému přitom má i jeho zákonný zástupce nebo opatrovník. Tímto opatrovníkem je v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé zpravidla orgán sociálně-právní ochrany dětí (§ 469 odst. 1 zákona o zvláštních řízeních soudních), který je § 8 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí speciálně zavázán předat dítěti, o němž se rozhoduje a jež je schopno posoudit dosah a význam takového rozhodnutí, informace o všech závažných věcech týkajících se osoby dítěte.

42. Komentář k ustanovení § 867 občanského zákoníku uvádí, že: „*občanský zákoník vychází z vyvratitelné domněnky, že dítě starší dvanácti let je již schopno informace soudu přijmout a na jejich základě si vytvořit svůj vlastní názor. Z toho by však mohl vzniknout mylný a nesprávný závěr, že soud by neměl komunikovat s dětmi mladšími. Je povinností a právem soudce, aby sám uvážil, kdy a jakým způsobem názor dítěte zjistí, s přihlédnutím k tomu, že i pohovor s dítětem výrazně mladším může postoj dítěte a jeho vlastní názor vyjasnit, přinést další poznatky a tím i přispět ke správnému rozhodnutí soudu. Tato osobní setkání mají též faktický význam pro rozhodování soudu, a to nikoliv pouze z hlediska realizace práva dítěte, ale jako významný pramen získání poznatků o dítěti a situaci v rodině.*“ (NOVÁ, Hana. § 867 [Právo dítěte na informaci, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 3.). Způsob zjišťování názoru nezletilého dítěte přitom může (a vzhledem k věku by také měl být) značně neformální. Takový rozhovor se soudcem totiž jistě nemá mít charakter výslechu a primárně neslouží k získání informací o skutkovém stavu. Jeho základním cílem je zjištění názoru dítěte. Přesto je vždy tento pohovor soudce s dítětem i cenným zdrojem poznatků o rodinné situaci a o vztazích v rodině (srov. NOVÁ, Hana. § 867 [Právo dítěte na informaci, právo dítěte na sdělení svého názoru a stanoviska]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, marg. č. 5.). Rozhovor s dítětem tak může probíhat například v kanceláři soudce (mimo formální prostřední jednací síně), či může rozhodující soudce navštívit dítě v jemu známém prostředí, případně v neutrálním prostředí některé neziskové organizace zabývající se péčí o nezletilé. Ústavní soud také již mnohokrát rozhodl, že dítěti zásadně musí být umožněno účastnit se jednání a vyjádřit se k věci, přičemž povinnosti soudu zjišťovat jeho názor nezabývá ani ustanovení opatrovníka [nález sp. zn. I. ÚS 1708/14 ze dne 18. 12. 2014 (N 235/75 SbNU 617)]. Nezjišťovat názor dítěte přímo (tj. jeho vyslechnutím) je možno jen v jeho zájmu a takový postup je třeba vždy odůvodnit [srov. k tomu např. nález sp. zn. IV. ÚS 3305/13 ze dne 15. 10. 2014 (N 193/75 SbNU 177), nález sp. zn. I. ÚS 3304/13 ze dne 19. 2. 2014 (N 18/72 SbNU 217) či nález sp. zn. IV. ÚS 3900/14 ze dne 4. 11. 2015 (N 193/79 SbNU 199)].

43. Je třeba vycházet z toho, že právo nezletilého dle čl. 12 Úmluvy platí v jakémkoliv právním řízení, které se ho týká (srov. k tomu rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 9. 2015 ve věci M. a M. proti Chorvatsku, č. stížnosti 10161/13, § 181; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 2. 2. 2016 ve věci N. TS. proti Gruzii, č. stížnosti 71776/12, § 72; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 7. 2010 ve věci Gineitiene proti Litvě, č. stížnosti 20739/05, § 47), čemuž ostatně plně odpovídá i formulace § 867 občanského zákoníku. Tato množina právních řízení přitom má být vykládána spíše extenzivně (srov. souhlasně např. Obecný komentář k Úmluvě o právech dítěte č. 12. Právo

dítěte být slyšeno. Výbor pro práva dítěte, Organizace spojených národů. Ženeva: 2009, s. 11, bod 32. Dostupný z: <http://www.refworld.org/docid/4ae562c52.html>).

44. Naopak neumožnění dítěti uplatnit toto právo tak připadá v úvahu jen tehdy, je-li to v jeho nejlepším zájmu či není-li to fakticky možné, např. hrozí-li okamžité nebezpečí z prodlení, je příliš útlého věku (srov. např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 1. 2011 ve věci *Plaza proti Polsku*, č. stížnosti 18830/07, § 71) atd. V nyní posuzované věci připadá v úvahu uvažovat pouze o věku nezletilého, přičemž ani ten není z pohledu Ústavního soudu překážkou pro to, aby byl nezletilý vyslechnut přímo, jak rozvádí níže.

c) Aplikace uvedených principů na projednávaný případ

45. V době rozhodování odvolacího soudu bylo nezletilému sedm a půl roku a docházel do první třídy základní školy. Z opatrovnického spisu, zejména z provedených znaleckých posudků a zprávy ze základní školy, vyplývá, že nezletilý je bystré a komunikativní dítě (škola přímo uvádí, že je „*sdílňý, bezprostřední chlapec*“). Přesto se ani obvodní soud, ani městský soud nepokusily zjistit názor nezletilého přímo. Ústavní soud má za to, že u dítěte, které navštěvuje základní školu, v níž navíc (dle zprávy z této školy) vystupuje aktivně a bezproblémově, lze předpokládat, že bude schopno formulovat svůj názor na to, komu by mělo být svěřeno do péče, respektive u koho chce žít. Stejně tak lze předpokládat, že bude umět sdělit svůj názor na to, zda a jak se chce s osobami usilujícími o jeho svěřením do péče stýkat. Ústavní soud například již v minulosti opakovaně zastal názor, že již šestileté dítě je nepochybně schopno vyjádřit se k tomu, zda si přeje chodit do školy či nikoliv [srov. náleze ze dne 19. 12. 2017 sp. zn. II. ÚS 1931/17 (N 235/87 SbNU 811) či náleze ze dne 9. 1. 2018 sp. zn. IV. ÚS 3749/17 (N 3/88 SbNU 55)].

46. Specifikem nyní projednávané věci je skutečnost, že obě strany, tj. stěžovatelé i prarodiče nezletilého, jsou schopny o nezletilého řádně pečovat a usilují o to, aby jim byl nezletilý svěřen do péče. V takové situaci by proto bylo zjištění názoru dítěte naprosto zásadním vodítkem pro vyhodnocení, jaká úprava péče je v jeho nejlepším zájmu. Obecné soudy nemohou zcela rezignovat na svou zákonnou povinnost mu alespoň umožnit, aby se vyjádřil, a vytvořit mu pro jeho vyjádření ty nejvhodnější podmínky.

47. Ústavní soud s ohledem na výše uvedené shrnuje, že obecné soudy pochybily a porušily základní práva nezletilého vedlejšího účastníka, pokud se ani nepokusily zjistit jeho názor přímo. Obvodní soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že povinnost soudu zjišťovat názor dítěte (ve věku sedmi let) přímo z žádného zákonného ustanovení nevyplývá. Jak Ústavní soud podrobně popsal výše, vždy je třeba zkoumat konkrétní okolnosti případu a vyspělost konkrétního dítěte, o které se v řízení jedná. **Soudy by tak při rozhodování o péči o dítě měly primárně vycházet z předpokladu, že dítě ve školním věku je schopno vyjádřit v řízení, které se jej dotýká, svůj názor. Soudy mají přitom povinnost zjišťovat názor dítěte přímo. Za tím účelem musí vytvořit pro dítě co nejvhodnější podmínky k tomu, aby mohlo svobodně svůj názor zformulovat a sdělit. Až tehdy, kdy dospějí v konkrétním případě k opačnému názoru, tj. že není v nejlepším zájmu dítěte zjišťovat jeho názor přímo, musí zjišťovat názor dítěte nepřímo. Své rozhodnutí však musí náležitě odůvodnit.**

48. Již toto procesní pochybení soudů obou stupňů samo o sobě zakládá ústavněprávní vadu napadených rozhodnutí. Ústavní soud přesto shledal, že není v nejlepším zájmu nezletilého pro tuto vadu napadená rozhodnutí zrušit, jak bude blíže rozebráno níže. Porušení ústavně zaručených práv nezletilého zúčastnit se řízení a sdělit své stanovisko podle čl. 9 odst. 2

Úmluvy o právech dítěte a být vyslyšen v soudním řízení podle čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte, jakož i právo na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod byla způsobilá porušit i právo stěžovatelů na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. k tomu např. náleze ze dne 26. 8. 2010 sp. zn. III. ÚS 3007/09 (N 172/58 SbNU 503)]. Tato porušení základních ústavně zaručených práv nezletilého totiž představovala i zásadní interferenci s řádným průběhem dokazování. Na základě výše uvedeného tedy Ústavní soud shledal porušení práva na soudní ochranu stěžovatelů. Ústavní soud však shledal i další porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů, jak rozvádí níže.

Porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů

49. Vedle porušení ústavně zaručeného práva nezletilého vedlejšího účastníka shledal Ústavní soud také porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů, konkrétně práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s právem na ochranu rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny. Tato ústavně zaručená práva stěžovatelů byla porušena zjevně nezákonným, a tudíž svévolným postupem a rozhodnutím Obvodního soudu pro Prahu 6.

50. Z obsahu soudního spisu i z napadených rozhodnutí vyplývá, že obvodní soud zahájil řízení „o změně osob pěstounů“ z moci úřední. Obvodní soud sice dovozuje, že prarodiče nezletilého byli aktivně legitimováni k podání návrhu na zahájení řízení, to však z právních předpisů nevyplývá (jak je podrobněji popsáno výše). Toto řízení vedl obvodní soud necelé čtyři roky, přičemž řízení prodlužoval se zjevným cílem, totiž aby si nezletilý vedlejší účastník na základě faktické střídavé péče „zvykl“ v prostředí prarodičů, které obvodní soud preferoval oproti stěžovatelům. Obvodní soud toto činil zjevně proto, aby vytvořil potřebné podmínky, respektive potřebný skutkový stav a mohl následně rozhodnout tak, jak od počátku zamýšlel, tj. svěřit nezletilého vedlejšího účastníka do péče jeho prarodičů. Konečný výrok v napadeném rozsudku, kterým obvodní soud změnil osoby pěstounů ze stěžovatelů na prarodiče nezletilého, však zákon nepředpokládá. Stejně tak nebyly splněny zákonem jasně vymezené podmínky pro vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku.

51. Rozhodnutí obvodního soudu, jakož i řízení tomuto rozhodnutí předcházející, vykazuje prvky svévole. Obvodní soud rozhodoval v rozporu s kogentními normami podústavního práva, interpretoval normy podústavního práva takovým způsobem, aby tento výklad odpovídal jeho zamýšlenému rozhodnutí a své rozhodnutí nadto řádně a logicky neodůvodnil.

52. Podle čl. 83 Ústavy České republiky je Ústavní soud soudním orgánem ochrany ústavnosti. Tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud tak není součástí soustavy obecných soudů a jako takový tedy není povolán k instančnímu přezkumu jejich rozhodnutí. Pravomoc Ústavního soudu je založena k přezkumu rozhodnutí, proti nimž stížnost směřuje, výlučně z hlediska dodržení ústavněprávních principů.

53. Ústavní soud obvykle nezkoumá, zda obecné soudy správně interpretovaly a aplikovaly podústavní právo, jelikož výklad jiných než ústavních předpisů, jakož i jejich aplikace v konkrétních soudních případech je v zásadě záležitostí obecných soudů. Nicméně v případech, kdy může svévolná aplikace podústavního práva obecnými soudy mít za následek porušení základních práv a svobod, Ústavní soud k přezkumu výkladového a aplikačního postupu

obecných soudů naopak přistoupit musí. Konečně v případech, v nichž je ve hře primárně základní právo zakotvené v ústavním pořádku České republiky, je přezkum rozhodnutí obecných soudů ze strany Ústavního soudu intenzivnější, neboť jde o výklad ústavního, a nikoliv podústavního, práva.

54. V řízení o ústavních stížnostech má nesprávná aplikace podústavního práva obecnými soudy za následek porušení základních práv a svobod zejména v případě arbitrární aplikace podústavního práva [viz nálezn sp. zn. II. ÚS 446/06 ze dne 21. 11. 2007 (N 200/47 SbNU 591) a rozhodnutí tam citovaná]. Obecné soudy tak nesmí při výkladu ani aplikaci právních norem konat svévolně a jsou povinny vždy upřednostnit ústavně konformní výklad právních norem [tato povinnost plyne pro soudy jednak z čl. 90, jednak z čl. 95 odst. 2 Ústavy; viz nálezn sp. zn. Pl. ÚS 48/95 ze dne 26. 3. 1996 (N 21/5 SbNU 171; 121/1996 Sb.)].

55. Za svévolnou aplikaci podústavního práva Ústavní soud považuje zejména nerespektování jednoznačné kogentní normy; případy, kdy obecné soudy či orgány státní správy nedostojí povinnosti svá rozhodnutí v příslušném ohledu řádně, tj. adekvátně, racionálně a logicky odůvodnit; případy, že rozhodnutí vykazuje extrémní nesoulad mezi právními závěry a provedenými důkazy a z nich vyvozenými skutkovými závěry; či případy, je-li výklad a použití podústavního práva v extrémním rozporu s principy spravedlnosti například v důsledku přepjatého formalismu [viz nálezn sp. zn. III. ÚS 94/97 ze dne 26. června 1997 (N 85/8 SbNU 287)].

56. Z obsahu soudního spisu, jakož i z obsahu napadených rozhodnutí je zjevné, že obvodní soud v řízení postupoval svévolně, jelikož zejména nerespektoval kogentní normy občanského práva hmotného i procesního a své rozhodnutí řádně neodůvodnil. Všechna jednotlivá procesní pochybení v zákonné rovině jsou (z hlediska podústavního práva) podrobně popsána v napadeném rozsudku městského soudu, který tato pochybení sám konstatoval a označil za nezákonná. Prvním pochybením obvodního soudu bylo konstatování aktivní legitimace prarodičů nezletilého k podání návrhu na změnu pěstounské péče. Městský soud shledal, že z díkce ustanovení § 969 občanského zákoníku je zřejmé, že prarodiče nejsou aktivně legitimované osoby pro podání návrhu na změnu pěstounské péče. To platí bez ohledu na nesplnění další podmínky existující ke dni zahájení řízení, a to existující (a navrhovatelem tvrzené) neshody mezi rodiči a pěstounem týkající se podstatné záležitosti nezletilého, která je důvodem pro podání návrhu (srov. bod 18 napadeného rozsudku městského soudu). Městský soud uzavřel, že obvodní soud vedl řízení a následně rozhodl v řízení o změně pěstounské péče ve smyslu ustanovení § 969 občanského zákoníku, které nemohl zahájit sám a nemohlo být ani zahájeno z podnětu prarodičů nezletilého podáním ze dne 27. 7. 2017. Za nezákonný postup považuje městský soud také to, jakým způsobem obvodní soud instruoval pěstouny (stěžovatele) k tomu, aby prodlužovali styk nezletilého s prarodiči, čímž dosáhl faktické střídavé péče. Obvodní soud pro Prahu 6 vydal dne 6. 2. 2017 rozsudek, č. j. 15 Nc 2530/2014-263, kterým svěřil nezletilého do pěstounské péče stěžovatelů a tento rozsudek nabyl právní moci dne 2. 6. 2017. Podle ust. § 159a odst. 3 o. s. ř. byl tento rozsudek závazný pro obvodní soud i nadále. Městský soud dále shledal, že obvodní soud úmyslně vedl řízení po tak dlouhou dobu, aby si nezletilý zvykl na jiné prostředí (které obvodní soud v probíhajícím řízení preferoval a účastníkům to dával zřetelně najevo) a tím, že si nezletilý na nové prostředí zvykl, následně také odůvodnil svůj rozsudek. Takový postup obvodního soudu je však v rozporu s ustanovením § 471 odst. 2 z. ř. s., neboť své rozhodnutí soud nemůže odůvodňovat tím, že v důsledku jeho předchozího postupu v řízení v podstatě nebylo možno rozhodnout jinak (srov. bod 20 napadeného rozsudku městského soudu). Poslední pochybení

shledal městský soud ve vyslovení předběžné vykonatelnosti rozsudku, o níž obvodní soud rozhodl v rozporu s ustanovením § 27a z. ř. s.

57. Městský soud však, veden záměrem chránit nejlepší zájem nezletilého, v napadeném rozhodnutí konstatoval, že i přes zjevnou nezákonnost rozsudek obvodního soudu nezruší. Konkrétně městský soud uvedl, že: „*v důsledku nesprávného procesního postupu soudu I. stupně (délky řízení, faktických pokynů vedoucích k rovnoměrné péči navrhovatelů i zákonných pěstounů), nesprávného právního posouzení věci (absence aktivní legitimace navrhovatelů k možnosti změny pěstounů) došlo k natolik zásadním změnám v životě nezletilého, že by další změna v péči o něj (tedy navrácení nezletilého do pěstounské péče manželů Š.), byť by formálně odpovídala zákonné úpravě, nebyla v jeho nejlepším zájmu*“ (srov. bod 23 napadeného rozsudku městského soudu). V nejlepším zájmu nezletilého je podle městského soudu zachování stavu, ve kterém se v tu chvíli nacházel na základě rozhodnutí obvodního soudu, tj. v péči prarodičů. Městský soud byl tedy zjevně veden snahou „ušetřit“ nezletilého dalšího soudního rozhodování a případné další změny v tom, v čí péči bude.

58. Ústavní soud po zralé úvaze dospěl k závěru, že postup městského soudu je v tomto konkrétním případě správný. Nyní projednávaný případ je specifický tím, že nezletilý byl v důsledku postupu orgánů veřejné moci, zejména Obvodního soudu pro Prahu 6, který jako opatrovníkový soud rozhodoval od počátku řízení, „přesouván“ mezi stěžovateli, tj. svými pěstouny a svými prarodiči. Jeho situace se navíc nepředvídatelně měnila vždy po uplynutí určité doby, po které si v daném prostředí „zvykl“. Z výše popsaných pochybení obvodního soudu je zjevné, že nezletilý se stal objektem svévolného rozhodování, nikoliv plnoprávným subjektem řízení, kterým by měl být. Zejména obvodní soud tak vytvořil takový skutkový stav, který, byť byl dosažen protiústavním postupem a rozhodnutím, již Ústavní soud nebude (v nejlepším zájmu nezletilého) měnit. Byť lze vyjádřit určitou míru (laického) pochopení nad záměrem obvodního soudu navrátit nezletilého do jeho biologické rodiny, nelze než konstatovat, že jeho pochybení zasáhla ústavně zaručená práva stěžovatelů i nezletilého.

59. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva připouští, aby s cílem chránit nejlepší zájem dítěte soud ponechal dítě v péči osoby, ve které se nachází delší dobu, a to „na úkor“ jiných osob, kterým bylo dítě odebráno z péče protiprávně. Typičtější je přitom situace, kdy je dítě rozhodnutím soudu předáno do náhradní péče a biologická rodina (zejména rodiče) usiluje o jeho navrácení. Nyní projednávaný případ je však opačný, neboť obvodní soud svěřil nezletilého do péče jeho biologických prarodičů a jsou to pěstouni (stěžovatelé), kteří se domáhají vrácení nezletilého do své péče. Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře opakovaně vyslovil závěr, že pokud uběhla určitá doba, po kterou bylo dítě v náhradní péči, může být v jeho nejlepším zájmu, aby skutkový stav již nebyl měněn, a to i na úkor práv jeho rodičů (srov. např. Kutzner proti Německu, stížnost č. 46544/99). Podle názoru Ústavního soudu lze tento závěr vztáhnout i na nyní projednávaný případ o to víc, jelikož nezletilý se nyní nachází v péči své biologické rodiny. Přestože je tedy nesporné, že obvodní soud porušil ústavně zaručená práva stěžovatelů (jak je rozebráno výše), v nastalé situaci je v nejlepším zájmu dítěte ponechat jej v péči jeho biologické rodiny, kde se již po dlouhém soudním řízení adaptoval, a to i na úkor práv stěžovatelů.

60. Ústavní soud proto shledal, že napadený rozsudek obvodního soudu obsahuje výše vymezené kvalifikované vady, které zasáhly do ústavně zaručených práv stěžovatelů, konkrétně do jejich práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny a do práva na ochranu rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny. V souladu s ochranou nejlepšího zájmu dítěte však nepřistoupil ke zrušení tohoto rozsudku.

61. Jedinou „světlou stránkou“ v postupu obvodního soudu je skutečnost, že se nezletilý mohl (byť v důsledku neústavního postupu soudu) adaptovat postupně v domácnosti svých prarodičů. Prarodiče nezletilého se navíc podle svých možností snažili umožnit nezletilému styk se stěžovateli a naopak. Ústavní soud proto apeluje na prarodiče nezletilého, aby nezletilému v jeho nejlepším zájmu nadále umožňovali styk se stěžovateli a podporovali jej v něm, pokud o něj bude stát. Obiter dictum Ústavní soud dodává, že je současně přesvědčen, že vzhledem k velmi specifickým okolnostem nyní projednávané věci je nanejvýš vhodné, aby obecné soudy rozhodly o styku nezletilého se stěžovateli, které je jistě možno považovat za nezletilému blízké osoby ve smyslu § 927 občanského zákoníku, a to za co nejširšího respektování názoru a přání nezletilého. Vzhledem k tomu, že v důsledku postupu obvodního soudu navázal nezletilý velmi silné citové vazby jak s prarodiči, tak se stěžovateli, je žádoucí, aby byl jeho styk s těmito pro něj důležitými osobami zajištěn právně závazným výrokem soudního rozhodnutí.

IV. Závěr

62. Ústavní soud ústní jednání ve věci nenařizoval, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

63. Ústavní soud výrokem IV. tohoto nálezu přiznal ustanovené opatrovnici nezletilého vedlejšího účastníka, advokátce Mgr. K. R. odměnu ve výši 4 600 Kč. Odměna je určena podle vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) a sestává ze dvou úkonů právní služby (převzetí a příprava zastoupení a vyjádření k ústavní stížnosti), přičemž podle § 9 odst. 2 a odst. 4 písm. e) advokátního tarifu ve spojení s § 7 advokátního tarifu činí odměna za jeden úkon právní služby 1 000 Kč. Ústavní soud se vzhledem k náročnosti případu a rozsahu podkladů, ze kterých opatrovnice vycházela, rozhodl pro navýšení odměny za úkon právní služby na dvojnásobek podle § 12 odst. 1 advokátního tarifu. Vedle odměny náleží opatrovnici také náhrada hotových výdajů podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, tj. 300 Kč na jeden úkon právní služby. V součtu proto Ústavní soud přiznal opatrovnici 4 600 Kč (2 x 2 300 Kč).

64. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud vyslovil, že došlo k porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů i nezletilého vedlejšího účastníka, avšak návrh na zrušení napadených rozhodnutí zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 7. září 2023

Tomáš Lichovník
předseda senátu